УДК 004.451

О.С. САВЕНКО, С.В. МОСТОВИЙ

Хмельницький національний університет, Украина

АЛГОРИТМ ПРОГНОЗУВАННЯ СТАНУ ПРОЦЕСІВ В ПЕРСОНАЛЬНОМУ КОМП'ЮТЕРІ

В роботі проведений аналіз життєвого циклу процесу, виділено граничний стан, що передує стану взаємоблокування. Розроблено алгоритм виявлення процесів, що знаходяться у граничному стані і можуть потрапити у стан взаємоблокування, та алгоритм прогнозування входження процесів у стан взаємоблокування в персональному комп'ютері (ПК). Також проведено оцінку часової складності розробленого алгоритму прогнозування стану процесу в ПК.

Ключові слова: *процес, взаємоблокування, стан процесу, алгоритм прогнозування стану процесу.*

Вступ

При виконанні задач можуть виникати такі ситуації, при яких два і більше процеси весь час знаходяться в стані блокування, очікуючи спільних ресурсів. Під процесом в даному дослідженні розумітимемо програму під час її виконання на ПК [1]. Про такі процеси говорять, що вони знаходяться в стані взаємного блокування. В даний час розглядаються можливі компромісні рішення з погляду додаткових витрат на включення засобів боротьби із взаємоблокуваннями до складу операційних систем (ОС) і очікуваної від цього ефективності. В деяких випадках витрати, які необхідно здійснити для того, щоб зробити систему вільною від взаємоблокувань, є дуже високими. Проте, в системах реального часу виникнення ситуації взаємоблокування може призвести до катастрофічних наслідків.

1. Постановка задачі

Актуальною задачею при організації та використанні багатозадачності є виникнення стану взаємоблокування запущених на виконання процесів [2 - 4].

Для вирішення задачі взаємоблокування процесів існує ряд методів та алгоритмів. Вони поділяються на наступні групи [2 - 5]:

1) ігнорування проблеми взаємоблокування у випадку дуже низької ймовірності виникнення взаємоблокування;

2) методи, що запобігають взаємоблокуванням шляхом створення передумов для невиконання однієї з чотирьох умов настання взаємоблокування;

3) методи виявлення взаємоблокувань, які полягають у тому, щоб завжди задовільняти запити на ресурси, коли це можливо, і періодично перевіряти систему на наявність взаємоблокувань та вирішувати проблему у випадку її настання;

4) методи уникнення взаємоблокування, що полягають у тому, щоб не задовільняти запит на ресурс, якщо його виділення може потенційно спричинити взаємоблокування.

Проте згадані вище методи та відповідні їм алгоритми мають ряд недоліків [6], що робить неможливим їх використання у сучасних ОС для ПК.

Для усунення суттєвих недоліків відомих методів та алгоритмів вирішення проблеми взаємоблокування розроблено метод прогнозування стану процесу, що враховує життєвий шлях процесу [6, 7].

2. Життєвий шлях процесу

Згідно [2 - 5] у стан взаємоблокування можутьпотрапляти процеси, що взаємодіють між собою у багатозадачних системах. Окрім стану взаємоблокування процеси протягом свого життєвого циклу можуть знаходитись і в інших станах, а саме стан “створений”, стан “очікуючий”, стан “виконуваний”, стан “заблокований”, стан “завершений” [8].

У стан взаємоблокування процеси потрапляють, як правило, із стану “заблокований” або стану “очікуючий”. Отже серед множини процесів можна виділити підмножину потенційних процесів, що наближаються до стану взаємоблокування. Перед входженням у стан взаємоблокування процес буде знаходитись у певному граничному стані, після якого ймовірність переходу у стан взаємоблокування буде високою. Віднесемо до робочого стану такі стани процесу: стан “створений”, стан “виконуваний”, стан “завершений”. До граничного стану віднесемо такі стани процесу: стан “заблокований”, стан “очікуючий”.

Представимо шлях, яким процес потрапляє у стан взаємоблокування, у вигляді наступної схеми (рис. 1).

© О.С. Савенко, С.В. Мостовий

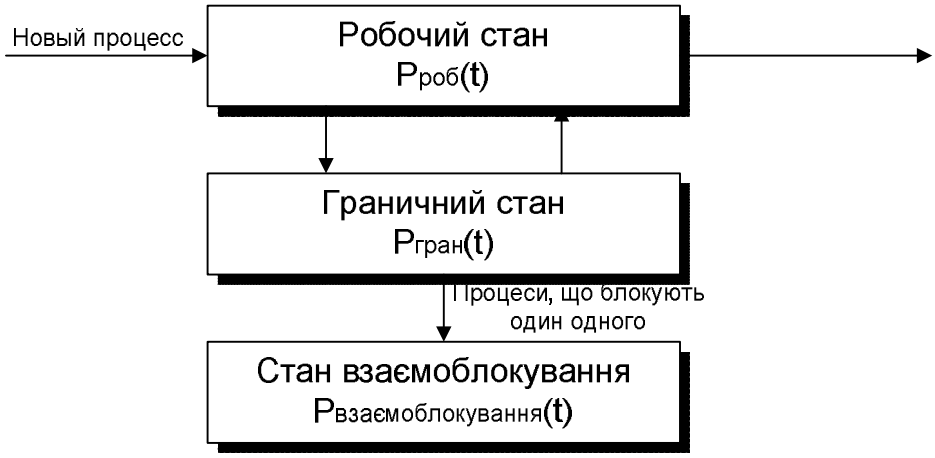

Рис. 1. Схема переходу процесів у стан взаємоблокування

Як видно із схеми, виникнення взаємоблокування процесів можливе лише для частини процесів, що знаходяться у граничному стані. При переході процесів до граничного стану відбувається зміна їхніх параметрів.

Розглянемо життєвий шлях процесу. В момент створення (стан "створений") процес знаходиться у робочому стані, йому надана частина ресурсів системи. Позначимо цей стан процесу, як $P_{роб}(t)$. В певний момент часу процесу для подальшого виконання необхідний додатковий ресурс системи, який на даний час є недоступний. Відбувається перехід процесу до стану "заблокований", тобто процес потрапляє у граничний стан. Позначимо цей стан процесу, як $P_{гран}(t)$, а перехід до даного стану, як $P_{роб}(t) \xrightarrow{\text{потреба ресурсу } s_i} P_{гран}(t)$. При задоволенні потреб процесу у ресурсах він повертається у робочий стан, тобто здійснює перехід $P_{гран}(t) \xrightarrow{\text{надання ресурсу } s_i} P_{роб}(t)$. Коли необхідний ресурс отримати неможливо по причині його використання іншим процесом, то процес залишається у граничному стані. Якщо ж другий процес в свою чергу очікує ресурс, що зайнятий першим процесом, то вони обидва потрапляють у стан взаємоблокування. Позначимо цей стан процесу, як $P_{взаємоблокування}(t)$, а перехід до даного стану, як

$$\begin{matrix} P_{гран}(t) \\ P_{взаємоблокування}(t) \end{matrix} \xrightarrow{\text{очікування ресурсу } s_i,\ \text{утримування ресурсу } s_j}.$$

3. Алгоритм прогнозування стану процесу

Як видно із рис.1, прогнозування стану процесу включає два етапи: визначення множини процесів, що можуть потрапити у стан взаємоблокування; виділення із множини потенційних процесів групи процесів, що потраплять у стан взаємоблокування. Таким чином, алгоритм прогнозування стану процесу буде містити дві частини.

Згідно [6] до моделі прогнозування стану процесів входять наступні величини:

$$M = \langle A, S, D, P, R \rangle,$$

де A –- множина сигнатур процесів, що виконуються на ПК у даний момент;

S – впорядкована послідовність характеристик комп'ютерної системи (загальний обсяг оперативної пам'яті, зовнішньої пам'яті, обсяг вільної в даний момент пам'яті, кількість периферійних пристроїв);

D – підмножина сигнатур процесів, що знаходяться у стані, наближеному до стану взаємоблокування (у граничному стані);

P – множина правил, на основі яких визначається група процесів, що потраплять у стан взаємоблокування;

R – вектор ймовірностей переходу у стан взаємоблокування процесів із підмножини D.

Алгоритм 1. Виявлення потенційних процесів, що можуть потрапити у стан взаємоблокування (виявлення процесів, що знаходяться у граничному стані).

1.1. Якщо $a_k \in A$ потребує ресурс $s_i \in S$, то перехід до 1.2.

1.2. Якщо $a_k \in A$ знаходиться в стані $P_{роб}(t)$, то перехід до 1.3, інакше перехід до 1.4.

1.3. Виконати для $a_k \in A$ перехід із робочого стану до граничного $P_{роб}(t) \xrightarrow{\text{потреба ресурсу } s_i} P_{гран}(t)$ та включити $a_k \in A$ до $D \subset A$. Перехід до 1.4.

1.4. Якщо $a_k \in A$ надано у використання ресурс $s_i \in S$, то перехід до 1.5, інакше перехід до 1.6.

1.5. Виконати для $a_k \in A$ перехід із граничного стану до робочого $P_{гран}(t) \xrightarrow{\text{надання ресурсу } s_i} P_{роб}(t)$ та виключити $a_k \in A$ із $D \subset A$. Перехід до 1.6.

1.6. Якщо перевірено всю множину А, то перехід до 1.7, інакше перехід до 1.1.

1.7. Кінець алгоритму 1.

Для визначення процесів, що потраплять у стан взаємоблокування, використовується система прогнозування стану процесів, в основі якої лежить система нечіткого логічного висновку (СНЛВ) [7].

На рис.2 показана структура системи нечіткого логічного висновку.

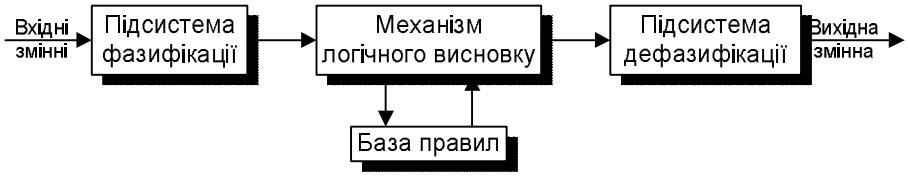

Рис. 2. Загальна схема СНЛВ

Підсистема фазифікації призначена для визначення ступеня приналежності вхідних значень $x_g \in X$, $X = D \cup S$, $g = \overline{1,h}$ до нечітких множин входу, що являють собою лінгвістичні змінні з відповідної лінгвістичної шкали

$$T_{x_g} = \left\{ T_{x_g}^1, T_{x_g}^2, ..., T_{x_g}^{m_{x_g}} \right\},$$

де m_{x_g} – кількість лінгвістичних змінних у шкалі для g-го входу. Необхідність у фазифікації зумовлена тим, що у СНЛВ використовуються лінгвістичні правила [9].

База правил, що містить лінгвістичні правила, є основою механізму логічного висновку. Механізм логічного висновку здійснює відображення вхідних нечітких множин T_{x_g} за допомогою кожного правила у вихідну T_y з набору вихідних лінгвістичних змінних $T_y = \left\{ T_y^1, T_y^2, ..., T_y^{m_y} \right\}$.

Правила із множина правил $P = \left\{ P_j \right\}, j = \overline{1,n}$, що міститься в базі правил, подані у наступному форматі [9,10]:

$$P_j = \text{"якщо } x_1 \in T_{x_1} \text{ і } x_2 \in T_{x_2} \text{ ... і } x_h \in T_{x_h}, \text{ то } y_j \in T_y \text{"} \quad (1)$$

Вихідні нечіткі множини y_j кожного правила об'єднуються в одну нечітку множину висновку $\tilde{y}$. Після цього підсистема дефазифікації здійснить відображення нечіткої множини висновку $\tilde{y}$ у чітке число $\bar{y}$, яке буде результатом СНЛВ для заданих вхідних значень x_g.

Алгоритм 2. Виявлення процесів, що потраплять у стан взаємоблокування:

2.1. Проводимо нормування показників за наступною формулою:

$$\bar{y} = 1 - \frac{P_d + P_m}{P_d * P_m}, P_d \neq 0, \quad (2)$$

де P_n – черговий нормований показник;

P_d – поточне значення показника в конкретній системі;

P_m – максимальне значення показника в конкретній системі.

2.2. Для кожного $x_g \in X$, $X = D \cup S$, $g = \overline{1,h}$ визначаємо ступінь належності до нечітких множин входу (ступені істинності $\mu_g^j(x_g)$).

2.3. На основі ступенів істинності передумов $\mu_g^j(x_g)$ для кожного правила P_j, $j = \overline{1,n}$ розраховуємо ступінь його виконання α_j за формулою (3).

$$\alpha_j = \min\left(\mu_1^j(x_1), \mu_2^j(x_2), ..., \mu_h^j(x_h) \right). \quad (3)$$

2.4. На основі ступеню виконання α_j для кожного правила P_j, $j = \overline{1,n}$ розраховуємо результат його виконання.

2.5. На основі результату виконання кожного правила P_j, $j = \overline{1,n}$ визначаємо вихідну нечітку множину з усіченою функцією приналежності $\ddot{\mu}^j(y)$ за формулою (4).

$$\ddot{\mu}^j(y) = \min\left(\alpha_j, \mu^j(y) \right). \quad (4)$$

2.6. Вихідні нечіткі множини $\ddot{\mu}^j(y)$ згідно (5) агрегуємо в нечітку множину висновку $\tilde{y}$, що має функцію приналежності (6).

$$\tilde{y} = \max\left(\mu^j(y) \right), j = \overline{1,r}, \quad (5)$$

$$\mu_{\tilde{y}} = \max\left(\ddot{\mu}^1(y), \ddot{\mu}^2(y), ..., \ddot{\mu}^r(y) \right). \quad (6)$$

2.7. Приводимо до чіткості нечітку множину $\tilde{y}$ за допомогою процедури дефазифікації центроїдним методом (7)

$$\bar{y} = \frac{\int_{C_l}^{C_t} x \cdot f_{\tilde{y}}(x)\,dx}{\int_{C_l}^{C_t} f_{\tilde{y}}(x)\,dx}. \qquad (7)$$

2.8. Встановлюємо для R_k значення $\bar{y}$.

2.9. Повторюємо кроки 2.1-2.8 k разів.

2.10. Кінець алгоритму 2.

4. Ефективність алгоритму прогнозування стану процесу

Оцінка ефективності алгоритму включає як якісний так і кількісні показники. Якісним показником є те, чи вирішує алгоритм поставлену задачу, чи ні. Кількісними показниками є час виконання та ємність алгоритму. В даному випадку критичними показниками є час, за який буде виконуватись прогнозування настання ситуації взаємоблокування, та задіяні при цьому ресурси системи. Отже, критерієм для оцінки ефективності алгоритму буде час.

Згідно загальноприйнятих підходів основним показником часової ефективності є часова складність (ЧС) – порядок складності алгоритму O(f).

Для алгоритму 1 ЧС становить O(k), де k - кількість наявних в системі процесів, оскільки k разів повторюються однакові лінійні дії.

Для алгоритму 2 ЧС становить $O(j \cdot \log(n))$, де n – кількість процесів, що знаходяться у граничному стані, j – кількість правил, що містяться у базі правил.

На рис. 3 наведена ЧС алгоритму прогнозування стану процесу для різної кількості процесів та правил. Як видно із рис. 3, складність алгоритму зростає нелінійно при збільшенні кількості процесів у системі, оскільки, на відміну від відомих алгоритмів вирішення задачі взаємоблокування, розроблений алгоритм прогнозування стану процесів використовує компоненти нечіткої логіки, що робить його гнучким у використанні.

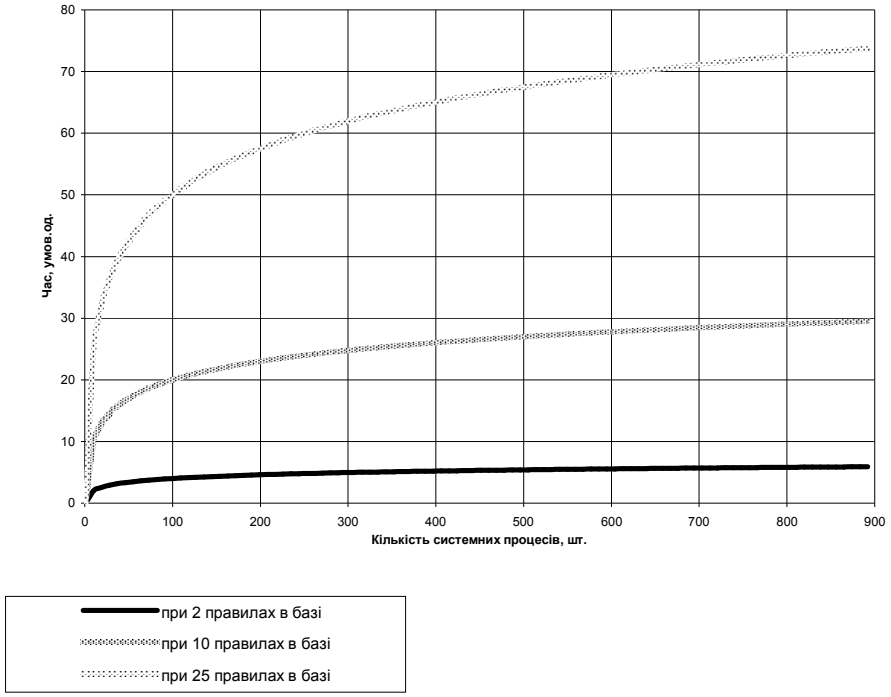

Рис. 3. Часова складність алгоритму прогнозування стану процесу

Висновок

В роботі розроблено алгоритм прогнозування стану процесів в персональному комп'ютері, який, на відміну від відомих методів та алгоритмів, використовує компоненти нечіткої логіки. Розроблений алгоритм складається із двох частин: виявлення процесів, що знаходяться у граничному стані і можуть потрапити у стан взаємоблокування, та прогнозування входження процесів у стан взаємоблокування. Це дозволяє на першому етапі відсіяти частину процесів, які гарантовано не потраплять у стан взаємоблокування, та зменшити кількість процесів, які будуть аналізуватись на предмет потрапляння до стану взаємоблокування.

Такий підхід дозволяє виявляти два та більше процесів, що потрапляють у стан взаємоблокування і при цьому не робить алгоритм громіздким, що дозволяє використовувати його у сучасних операційних системах.

Література

1. ДСТУ 2941-94. – Системи оброблення інформації. Розроблення систем. Терміни та визначення.

2. Coffman E.G. System deadlocks / E.G. Coffman, M.J. Elphick, A. Shoshani. // Computing Surveys. – June 1971. – Vol.3, No.2. – P. 67 - 78.

3. Kaveh N. Deadlock detection in distribution object systems / N. Kaveh, W. Emmerich // Software Engineering Notes. – September 2001. – Vol.26, No.5. – P. 44 - 51.

4. Bensalem S. Confirmation of deadlock potentials detected by runtime analysis / S. Bensalem, J.-C. Fernandez, K. Havelund, L. Mounier // International Symposium on Software Testing and Analysis – 2006. – P. 41 - 50.

5. Isloor S.S. The Deadlock Problem: An Overview / S.S. Isloor, T.A. Marsland // Computer. – 1980. – №9, vol. 13. – P. 58-78.

6. Савенко О.С. Модель прогнозування стану процесів в комп'ютерній системі / О.С. Савенко, С.В. Мостовий // Радіоелектронні і комп'ютерні системи. – 2008. - №5 (32). – С. 109-115/

7. Система прогнозування стану процесів в персональному комп'ютері: збірник праць VIII міжнародної конференції, 14-17 травня 2008 р., Київ / відп. ред. С.В. Сирота. – К.: Просвіта, 2008. – С. 308-314/

8. Савенко О.С. Дослідження та аналіз блокування процесів в комп'ютерній системі / О.С. Савенко, Ю.П. Кльоц, С.В. Мостовий // Вісник ХНУ. – 2007. – № 3, т.1. – С. 248-251.

9. Рутковская Д. Нейронные сети, генетические алгоритмы и нечеткие системы / Д.Рутковская, М. Пилиньский, Л. Рутковский; перевод с польского И.Д.Рудинского. – М: Горячая линия – Телеком, 2006. – 452 с.

10. Леоненков А.В. Нечеткое моделирование в среде MATLAB и fuzzyTECH / Леоненков А.В. – СПб: БХВ-Петербург, 2005. – 736 с.

Поступила в редакцію 12.02.2009

Рецензент: д-р техн. наук, проф., завідувач кафедри системного програмування, В.М. Локазюк, Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна.

АЛГОРИТМ ПРОГНОЗИРОВАНИЯ СОСТОЯНИЯ ПРОЦЕССОВ В ПЕРСОНАЛЬНОМ КОМПЬЮТЕРЕ

О.С. Савенко, С.В. Мостовой

В работе проведен анализ жизненного цикла процесса, выделено граничное состояние, которое предшествует состоянию взаимоблокировки. Разработан алгоритм выявления процессов, которые находятся в граничном состоянии и могут попасть в состояние взаимоблокировки, и алгоритм прогнозирования вхождения процессов в состояние взаимоблокировки в персональном компьютере (ПК). Также проведена оценка временной сложности разработанного алгоритма прогнозирования состояния процесса в ПК.

Ключевые слова: процесс, взаимоблокировка, состояние процесса, алгоритм прогнозирования состояния процесса.

ALGORITHM OF FORECASTING OF A STATUS OF PROCESSES IN THE PERSONAL COMPUTER

O.S. Savenko, S.V. Mostovoy

In work the analysis of life cycle of process is conducted, the boundary status is chosen which will precede to a status of deadlock. The algorithm of revealing of processes is developed which are in a boundary status and can hit in a status of deadlock, and algorithm of forecasting of entry of processes in a status of deadlock in the personal computer (PC). An evaluation of temporary complexity of the developed algorithm of forecasting of a status of process in the PC also is conducted.

Key words: process, deadlock, status of process, algorithm of forecasting of a status of process.

Савенко Олег Станіславович - канд. техн. наук, доцент, декан факультету комп'ютерних систем та програмування, Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна, e-mail: kism@beta.tup.km.ua.

Мостовий Сергій Володимирович - асистент кафедри системного програмування, Хмельницький національний університет, Хмельницький, Україна, e-mail: ks99@datasvit.km.ua.